

Vegán divat

Lázár Károly

Kulcsszavak/Keywords: Veganizmus, Vegán textíliák, Vegán bőrpótlók, Vegán műszörmék, Vegán védjegy
Veganism, Vegan textiles, Vegan faux leathers, Vegan faux furs, Vegan trade mark

A vegán divat azt a divatirányzatot jelenti, amelynek jellemzője az állati eredetű anyagokból készült divatcikkek (textíliák, bőrok, szörmék és az ezekből készült termékek) elutasítása.

A veganizmus (vagy „vegánság”) filozófiai szemléletmód, amelynek célja elsősorban az állatok szabadságának és élethez való jogának fel- és elismerése, ezért „kegyetlenségtől mentesnek” nevezik. Emellett hatása van az állattenyésztés okozta környezet-terhelés csökkentésére is. A vegánok – akárcsak a vegetáriánusok – kerülnek minden állati eredetű élelmiszert, de ezenfelül nem használnak semmilyen egyéb állati eredetű terméket sem (még tojást, tejet vagy mézet sem), és nem vásárolnak állatkísérletekhez köthető vagy állatokon tesztelt termékeket, mert eleve elítélnék minden, az állatoknak szenvedést okozó tevékenységet.[1]

A vegán kifejezést Donald Watson, a brit Vegán Társaság (Vegan Society) társalapítója alkotta 1944-ben, „tejtermék nélküli vegetáriánus” jelentéssel. Watson nem volt elégedett a „vegetáriánus” szóval, mert az nem teszi érthetővé az indítékot, és csupán a hús étrendből való kihagyásáról szól. 1951-ben a társaság a *veganizmus* definícióját kibővítette a következő jelentésre: „világnézet, amely szerint az embernek az állatok kizsákmányolása nélkül kellene élnie”. 1960-ban H. Jay Dinshah létrehozta az Amerikai Vegán Társaságot, a veganizmust az *ahimsza* – azaz az élőlények elleni erőszak kerülése – hindu és *dzsainista* koncepciójához kötve.[14]

A vegán divat

A divat területén a vegán irányzat azt jelenti, hogy az ide tartozó ruházati és divatcikkek (1. ábra) nem készülhetnek állati eredetű szálanyagokból, bőrből, szörméből, tollból, ill. olyan anyagból, amelynek készítéséhez bármilyen formában állati eredetű terméket, segédanyagot, színezéket stb. használtak.[2]

A divatipar irányítóinak megítélése szerint a veganizmus világszerte erősödik (2. ábra). A veganizmus hívei tudatosabban változtatnak életmódjukon és arra törekednek, hogy fogyasztási szokásaik is tükrözzék világnézetüket: az egészséges életmód, az állatvédelem, a környezetvédelem, az ún. „bio-termékek”, a méltányos

Vegán jelvény

kereskedelem (fair trade) és a fenntartható fogyasztás iránti elkötelezettségüket.[1]

Vegán textíliák

A fentiek értelmében a vegán textíliák mind növényi eredetű szálanyagokból készülnek. Közös előnyük, hogy biológiailag lebonthatók, így a gyártásban és a használat során keletkező hulladékaik környezetkímélő módon ártalmatlaníthatók (komposztálhatók). A vegán textíliákkal kapcsolatos szakirodalom elsősorban az alábbiakat említi, mint előnyben részesítendőket:[3]

- *Biopamut (organikus pamut)* – A biogyapotot – a „közönséges” gyapottal ellentétben – műtrágya és növényvédő vegyszerek mellőzésével, viszonylag kis öntözővíz-felhasználás mellett termesztik, és mivel ehhez sem állati eredetű trágyát, sem rovarirtó szereket nem alkalmaznak, megfelelnek a vegán követelményeknek, amelyek elutasítják az állatokkal a szembeni kegyetlen eljárásokat.

- *Len* – A len ősidők óta a ruházatkodás népszerű nyersanyaga, amelyet szép fénye, hűvös tapintása, nagy szakítóereje, rugalmassága, könnyű fehéríthetősége és színezhetősége teszi kedvelt textil- és ruhaipari nyersanyaggá. Nem allergén és természetese kevesebb növényvédő szert és műtrágyát igényel.

- *Kender* – A kender növényvédő szerek vagy műtrágyák használata nélkül természetesen, így ideális az ökológiai gazdálkodáshoz. Fogásában és légáteresztő képességében hasonlít a lenhez. Bár elsősorban műszaki textíliák készítésére használják, de pamuthoz keverve újabb megjelent ruházati termékek (pl. zoknik, cipők) anyagaként is.[4, 5]

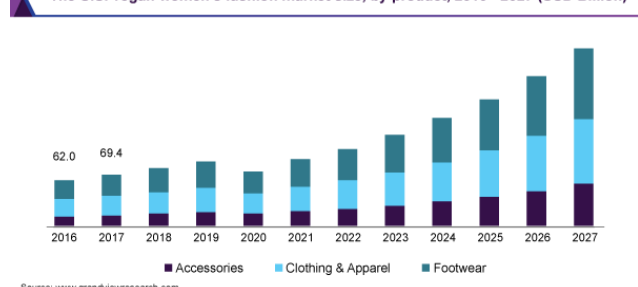
- *Lyocell* – A műselymek (természetes alapú mesterséges szálak) kategóriájába tartozó szálanyag, amit különböző növényekből (elsősorban fából, de emellett pl. hínárból, bambuszból) állítanak elő, a viszkóz műselyemhez képest jóval környezetkíméletesebb eljárással. Tulajdonságai is jobbakként is.[4, 5]

- *Modál* – Ugyancsak a műselymek egyik fontos fajtája. Gyártásához fából nyert cellulózt használnak. A

1. ábra. Ez mind lehet vegán

The U.S. vegan women's fashion market size, by product, 2016 - 2027 (USD Billion)

Source: www.grandviewresearch.com

2. ábra. A vegán női divatcikkek (kiegészítők, ruhák, cipők) piacának növekedési tendenciája az USA-ban

3. ábra. Néhány jellegzetes vegán ruházati cikk

viszkózhoz képest jobb lúgállóságú, nedves állapotban is megtartja szakitószilárdságát és kevésbé duzzad (azaz a belőle készült ruhadarab mérettartóbb, a mosásban kevésbé „megy össze”).

• *Tengeri hínár* – A hínár az egyik leggyorsabban növekvő élő szervezet a Földön. Ökológiai értelemben azért is kiváló alapanyag, mert mosásakor nem kerülnek lemorzsolódó, szennyező részecskék a vízbe, hulladéka komposztálható, de állatok számára takarmányként is hasznosítható. Gazdaságilag is hasznos, hiszen akvafarmokon termesztik, ellenőrzött körülmények között, ami munkát ad a halászoknak a halászdényen kívül eső időszakokban is. A hínárból nyert cellulózból viszkóz eljárással készítenek műselymfonalat.[6]

• *Kókuszrost* – A kókuszdió héjából származó rostokból köteleket, szőnyegeket, geotextiliákat gyártanak. A hulladékból kinyerhető a cellulóz, amiből viszkóz-eljárással mesterséges szálanyagot állítanak elő.[7, 8]

• *Eukaliptusz* – Az eukaliptusz textilipari felhasználásra alkalmas rostokat nem tartalmaz ugyan, de a belőlük kivont cellulózból viszkóz- vagy lyocell-eljárással mesterséges szálanyagot gyártanak.[9]

• *Bambusz* – A bambusz szárát alkotó rostokból kinyerik a cellulózt és abból viszkózszálat készítenek.[9]

• *Szójabab* – A szójabab héjából, mint a szójababfeldolgozás melléktermékéből nyert fehérjéből, mesterséges szálanyagot lehet előállítani. Az anyagot fénye, tartóssága, melegtartó képessége és kényelme jellemzi. Környezetkímélő, mert biológiailag lebontható anyag.[10]

Hangsúlyozzuk tehát, hogy a tengeri hínár, az eukaliptusz és a bambusz „csupán” a belőle előállított cellulóz, ill. a szójabab esetében az azt felépítő fehérje kémiai feldolgozásával szolgáltat textilszálak gyártására alkalmas anyagot, közvetlenül nem alkalmasak fonalak fonására. Az alkalmazott kémiai eljárások annyira megváltoztatják az eredeti növény esetleges gyógyhatású (antibakteriális, antiallergén stb.) tulajdonságait – amit a marketing szövegek gyakran félrevezetően hangsúlyoznak –, hogy azok a fonalban és a késztermékben már nem érvényesülnek. Ezeket a jó tulajdonságokat legfeljebb a textilkikészítés során lehet mesterséges úton megadni a ruhaanyagoknak, azonban ezek az utólagos kezelések más nyersanyagú textiliákon is alkalmazhatók.

Mint hogy ezek a növényi eredetű szálakból készített textiliák már nem hordozzák az eredeti növény tulajdonságait, az is szabály-talan, ha például „bambuszzoknit” vagy „eukaliptuszínget” reklámoznak, hiszen a termék valójában nem közvetlenül bambusz- ill. eukaliptuszrostokból készül (mint ahogy a pamut esetében valóban a gyapotnövény terméséről leválasztott szálakból készül a

fonal), hanem az azokból kémiai átalakítás útján nyert mesterséges viszkóz- vagy lyocellszálakból.[9]

A felsorolt növények ill. a belőlük előállítható szálanyagok mellett a vegán szemléletnek megfelelnek a szintetikus szálanyagok is, amelyeket kőolajszármazékokból, tisztán kémiai úton állítanak elő és semmilyen kapcsolatuk nincs állatokkal. Ezek között a vegán divat számára különösen fontosak azok a fajták, amelyeket újrahasznosított szintetikus anyagokból készítenek, hiszen ezek hozzájárulnak a fejlődés fenntartásához. Ilyen első sorban az

• *újrahasznosított poliészter* – amelyet elsősorban műanyag- (PET-) palackokból állítanak elő és az

• *újrahasznosított poliamid* – amihez főleg elhasznált nejlontextiliák (pl. harisnyák, tönkrement halászhálók, szőnyegek, hulladékfonalak- és -kelmék stb.) szolgáltatják az alapanyagokat.

A környezetvédelem szempontjából kétségtelen hátrány az, hogy az ezekből az anyagokból készült textiliák mosásánál elkerülhetetlenül apró mikro-műanyagrészek kerülnek a szennyvízbe és onnan a természetes vizekbe, amelyek káros szennyező hatására a környezetvédők már felhívták a figyelmet. Ezeket a legfeljebb 5 µm méretű, szemmel nem is látható részecskéket a szennyvíztisztítási folyamat sem távolítja el.

Vegán bőrpótlók, műszörmék

A textilanyagokon kívül a bőrök és szörmék is nagy szerepet játszanak a divatiparban, így a vegán szemlélet ezekre is kiterjed (4. ábra). Mivel azonban a valódi bőr és szőrme jellegzetesen állati eredetű, ezeket a vegán divat elutasítja és csak azokat az anyagokat engedélyezi, amelyek kinézetükben és tulajdonságaikban hasonlítanak ugyan a valódi bőrökhöz ill. szörmékhez, de amelyeket mesterséges úton állítottak elő. Minden bőrhöz hasonló megjelenésű és azzal azonos felhasználású – azaz „bőr hatású” – anyagot, amely nem állati eredetű, vegán bőrnek nevezhetünk. Ezeket az anyagokat három csoportba sorolják:

4. ábra. Szőrme utánzatú vegán táska

- *természetes eredetű anyagok*, például
 - MuSkin (a Phellinus ellipsoideus gomba kaplapjából készült),
 - Kombucha (baktériumok és élesztőgombák szimbiotikus kultúrájából készült),
 - SnapPap (cellulóz és latex keveréke),
- *túlnyomórészt műanyagból, de természetes anyagok felhasználásával* készültek, például
 - Appleskin (almahulladékból készült pépet szövetre laminálnak),
 - Desserto (kaktuszlevélből nyert fehérje és műanyag keveréke),
 - Piñatex (ananászlevél és műanyag keveréke),
 - Vegea (a szőlő magjából nyert olaj és a szőlő egyéb réseinek keverékéből készült polimerizátum és természetes szálak kombinációja),
 - Teak Leaf (teakfa leveleiből), továbbá
- *kizárólag műanyagból* készült termékek, például a hagyományos PVC vagy poliuretán (PUR).

Ezek az alternatív anyagok – amelyeket semmiképpen nem szabad „bőr”-nek nevezni! – nem jobbak, mint a valódi bőr, különösen tartósság szempontjából maradnak el attól, aminek nyilvánvaló következményei vannak a fenntarthatóságra.[11]

Bizonyos mértékig ide sorolhatók az ún. **parafaszövetek** is, amelyek valamilyen szokványos (pl. pamut/poliészter összetételű) szövetre laminált, rendkívül vékony parafaréteget jelentenek és amiket ruházati cikkek (5. ábra), cipők, bőrdíszműárúk, bútorkárpitok, csomagolóanyagok, valamint műszaki felhasználású termékek (pl. tömitők, szigetelőanyagok) készítésére használnak.[12]

A **szőrmék** esetében a műszőrmék felelnek meg a vegán követelményeknek, amelyek különböző szintetikus (gyakran részben újrahasznosított) szálanyagokból, kötés- vagy szövéstechnológiával készülnek és mind külsejükben, mind tulajdonságaikban (főleg melegtartó képességükben) egyenértékűek a természetes szőrmékkel.

A Vegán Védjegy

A veganizmus hívei számára fontos, hogy felismerjék azokat a termékeket, amelyek anyaga megfelel a vegán követelményeknek. Ehhez nyújtanak segítséget azok a tanúsítványok, amelyeket ezeken az árucikkeken bejegyzett védjegyek formájában feltüntetnek. Ahhoz, hogy egy termék megkapja ezt a jogot, gondos és hiteles

vizsgálatokon kell átesnie, amit szakosított laboratóriumok végeznek el. Ilyen tanúsítás például a birminghami (Egyesült Királyság) székhelyű The Vegan Society által 1999-ben bevezetett *Vegán Védjegy* (Vegan Trademark) (5. ábra). Nemcsak ruházati cikkeken alkalmazták, hanem kozmetikumokon, élelmiszereken, italokon, háztartási cikkeken stb. is.[13]

6. ábra. A Vegán Védjegy

Felhasznált irodalom

- [1] Lipták Lilla: A közösségi tagság hatása a vegán fogyasztók magatartására.
<http://eco.u-szeged.hu/download.php?docID=75139>
- [2] Elsa Garagnon: What is vegan fashion?
<https://www.shoplikeyougiveadamn.com/blogs/what-is-vegan-fashion/bl-263>
- [3] Wool is so yesterday: Why natural vegan fabrics are taking over.
www.peta.org/living/personal-care-fashion/natural-vegan-fabrics
- [4] Egy Nagykatára szakadt német, aki újra kendernagyhatalomná tenné Magyarországot.
https://hvg.hu/kkv/20181123_Egy_Nagykatara_szakadt_nemet_aki_ujra_kendernagyhatalomna_tenne_Magyarorszagot
- [5] Vegán kender cipők
<https://www.dedoles.hu/vegan-kender-cipok-1>
- [6] Kriston László: Hínárból készült ruha a zöld divatipar új reménysege
<https://piacesprofit.hu/klimablog/hinarbol-keszult-ruha-a-zold-divatipar-uj-remenysege/>
- [7] Clothing from coconut fibres.
<https://textilevaluechain.in/news-insights/clothing-from-coconut-fibres/>
- [8] Adriana Pacheco Martins Regina, Aparecida Sanches: Assessment of coconut fibers for textile applications.
www.scielo.br/j/rmat/a/bnTpL4d6BtJZjD3ygHF6nSF/?lang=en/
- [9] Kutasi Csaba: Eukaliptusz, bambusz, kőri és társaik? Magyar Textiltechnika, 2022/3. sz. 14–18. old.
- [10] What is soy fabric: Properties, how its made and where.
<https://sewport.com/fabrics-directory/soy-fabric>
- [11] A bőr és bőrutánzat sosem egyenlő. Magyar Textiltechnika, 2021/2. sz. 61. old.
- [12] All you need to know about cork fabric for sewing.
<https://www.panaprium.com/blogs/i/cork-fabric#1>
- [13] The Vegan Trademark.
<https://www.vegansociety.com/the-vegan-trademark>
- [14] Veganizmus. Wikipédia szócikk.
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Veganizmus>

5. ábra. Parafaszövet mellény